

Marija Vukobratović: Za većinu naših ruralnih područja koncept Pametna sela dolazi prekasno

Rizik od siromaštva u ruralnim sredinama je još uvijek za 25 posto veći nego u ostalim područjima Hrvatske, a u Strategiji poljoprivrede do 2030. položaj žena, smanjivanje siromaštva i socijalne isključenosti kao i skrb o ranjivim skupinama u ruralnim područjima nije naveden kao prioritet.

372 41 0

U Hrvatskoj je prisutan izraziti trend nepovoljnih demografskih kretanja, starenja stanovništva i rasta broja starijih ljudi u odnosu na radno aktivno stanovništvo. Za takvo stanje nije kriv samo ulazak u Europsku uniju, trendovi su uočeni još osamdesetih godina prošlog stoljeća kada je, prema popisu iz 1981. gotovo 80 posto površina Hrvatske bilo zahvaćeno depopulacijom 90 posto svih ruralnih područja.

Danas, u **195 naselja nema ni jednog jedinog čovjeka**, 1.878 mjesta broje od jednog do pedeset stanovnika, a tamo gdje ih ima više, uglavnom su stari ljudi. U velikoj većini sela više nema radnih mjesta, liječnika, škola, vatrogasaca, pa čak ni pekara i trgovina. Prometne veze su slabe ili ih gotovo nema, komunalna infrastruktura, ako postoji, slabo se obnavlja. Ali, Hrvatska nije izuzetak - ruralna područja širom Europe pate od iseljavanja i pada broja mlađih i radno sposobnih osoba. Prema europskom statističkom uredu (Eurostat) 355 od 406 pretežno ruralnih regija u Europskoj uniji od 2015. do 2020. zabilježilo je više iseljavanja nego useljavanja. Europska komisija je 2021. godine objavila Zelenu knjigu o starenju europskog stanovništva.

Broj građana u dobi od 65 i više godina svake godine u prosjeku raste za 1,8 posto. Demografske projekcije predviđaju da će najveći porast udjela starijih osoba u EU biti u ruralnim područjima. Godine 2019. taj je udio bio 19 posto (u gradovima 15), a 2050. porasti će na 30 posto (u gradovima 27). To su samo neki od razloga pokretanja inicijative (2016.) za koncept Pametna sela koju od 2021. primjenjuje i Hrvatska.

Što Ministarstvo poljoprivrede poduzima i može poduzeti u ovom projektu?

"Tijekom izrade Strateškog plana ZPP RH 2023. – 2027, SWOT analiza za specifični cilj Promicanje zapošljavanja, rasta, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući biogospodarstvo i održivo šumarstvo ukazala je na priliku u razvoju ruralnih prostora koje omogućava provedba koncepta Pametnih sela", kaže državni tajnik **Tugomir Majdak**.

Ključna generacijska obnova

Iako unutar Strateškog plana nije predviđena zasebna intervencija niti zasebna alokacija za provedbu koncepta Pametnih sela, kroz provedbu intervencije Potpora LEADER (CLLD) pristupu, će joj pridonijeti.

Državni tajnik Ministarstva poljoprivrede, Tugomir Majdak (Foto: G. Gazdek)

S obzirom na činjenicu da Lokalne akcijske grupe pokrivaju preko 90 posto kopnene površine Hrvatske, gotovo cjelokupno ruralno područje će imati priliku sudjelovati u provedbi projekata koji doprinose konceptu Pametnih sela.

"Provedbom Lokalnih razvojnih strategija kao strateških dokumenata lokalnog karaktera, sufinancirat će se i projekti koji tome doprinose", dodaje Majdak.

No, kako u našim uvjetima zaustaviti proces starenja hrvatskoga seoskog prostora, zaustaviti odljev mladih, vratiti nasljednike i dovesti nove stanovnike?

*"Generacijska obnova ostaje ključna za opstanak i razvoj hrvatske poljoprivrede, pa je **potpora za mlade poljoprivrednike** osigurana i iz izravnih plaćanja i iz mjera ruralnog razvoja te će se mladima staviti na raspolaganje gotovo 114 milijuna eura, uz povećanu pojedinačnu potporu, maksimalni intenzitet ulaganja 80 posto",* ističe državni tajnik.

Izdvaja i mogućnost kupnje poljoprivrednog zemljišta bez ograničenja (u smislu udjela cijene zemljišta u ukupno prihvatljivim troškovima) kroz zajmove i kredite.

"Strateški plan je prepoznao važnost zadržavanja mladih na ruralnom području i osiguranje povoljnih uvjeta za rad i život mladih. Kroz niz intervencija mladi poljoprivrednici mogu ostvariti veći intenzitet potpore, a izrađena je i zasebna intervencija za mlade poljoprivrednike vezano za njihova investicijska ulaganja", napominje naš sugovornik.

Majdak smatra da će intervencije ruralnog razvoja (ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju i preradu, lokalnu infrastrukturu, nepoljoprivredne djelatnosti) iz Strateškog plana doprinijeti zaustavljanju negativnih demografskih trendova, osiguranju boljih uvjeta života, održivom razvoju ruralnih područja i stvaranju okruženja poželjnog za rad i život.

"Ovdje osobito naglašavam potrebu za razvojem društvene i fizičke infrastrukture u ruralnim područjima", zaključuje Majdak.

Projekti pametnih sela najviše napredovali u Njemačkoj, Austriji i Sloveniji

Hrvatski eurozastupnik doc. dr. sc. **Tomislav Sokol**, kojemu je realizacija koncepta Pametna sela u Hrvatskoj u fokusu užeg interesa, predstavnici sedam županija u kojima je prezentacija projekta do sada predstavljena te predstavnici Ministarstva poljoprivrede i Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU uvjereni su da strateški planovi i konkretne akcije koju su do sada poduzete ili već ostvarene u okviru koncepta, mogu dati pozitivne rezultate u skoroj budućnosti.

Sokol svoj optimizam temelji na kontaktima s ostalim zastupnicima u Europskom parlamentu iz drugih država, između ostalog sa slovenskim zastupnikom **Francom Bogovičem**, na čiju su inicijativu Europska komisija i Europski parlament donijeli Akcijski plan pametnih sela.

“ Praktična rješenja lokalne vlasti uz pomoć EU novca ključ su razvoja pametnih sela ”

"S obzirom na to da je potpredsjednik međuskupine Europskog parlamenta za ruralna, planinska i udaljena područja i pametna sela (RUMRA&Smart Villages) nastojim što je više moguće sudjelovati na konferencijama na temu pametnih sela iz drugih država članica kad mi to obveze dopuštaju, pa makar u online obliku. Prema informacijama koje dobivam od svojih kolega, konkretni projekti najviše su napredovali u Njemačkoj, Austriji i Sloveniji", kaže Sokol.

Negativni demografski trendovi posebno su vidljivi u ruralnom području

Dodao je kako se svaka država članica EU suočava s jedinstvenim izazovima i potrebama u svojim ruralnim područjima.

"Razmjena znanja omogućava da se identificiraju **najbolje prakse i uspješni modeli** provedbe pametnih sela. U tom kontekstu, poželjno je da su naši LAG-ovi i drugi lokalni akteri u kontaktu sa svojim kolegama u tim zemljama te da promoviraju suradnju i razmjenu iskustava", ističe Sokol.

Ali, ne dijele svi taj optimizam. Vlasnica OPG-a za proizvodnju buče i graha, predsjednica SDP-ovog Savjeta za poljoprivredu i hranu, bivša saborska zastupnica (2011.-2015.) i umirovljena profesorica agronomije, doktorica poljoprivrednih znanosti **Marija Vukobratović** mišljenja je da za većinu ruralnih područja u Hrvatskoj ovaj koncept dolazi prekasno.

Kaže, činjenica je da se Nacionalnom razvojnom strategijom do 2030. ali i Strateškim planom Zajedničke poljoprivredne politike do 2027. planira da gotovo sva ruralna područja kroz provedbu Lokalnih razvojnih strategija sudjeluju u provedbi različitih projekata koji između ostalog doprinose i konceptu Pametnih sela.

"Mi smo u 2023. i pitanje je koliko je ruralnih zajednica spremno na provedbu tog koncepta i je li Ministarstvo poljoprivrede izvršilo njihovu kvalitetnu pripremu. SDP smatra da se moglo i trebalo krenuti ranije s izradom pilot projekata i drugim aktivnostima s ciljem edukacije i promicanja tog koncepta, ali nažalost nije", kaže ona.

“ Može li koncept Pametna sela vratiti život hrvatskim selima? ”

Podsjeća kako je zbog slabije razvijenog gospodarstva, niskog dohotka u poljoprivredi, nemogućnost zapošljavanja u drugim gospodarskim djelatnostima, loših predškolskih usluge i školskog obrazovanja, socijalne i zdravstvene skrbi, javnog prijevoza i brojnih drugih razloga došlo do velike depopulacije ruralnih područja o čemu govori posljednji popis stanovništva iz 2021. prema kojem se ukupan broj stanovnika od 2011. smanjio za gotovo 10 posto.

"Tako na primjer velik dio Slavonije još nije povezan ni brzom cestom niti autoputom, Koprivnica nikako da se spoji s brzom cestom i pitanje je kad će. Sve to dovodi do napuštanja sela i odlaska u gradove ili izvan zemlje što opet dovodi do gubitka kulturnih i tradicionalnih vrijednosti", objašnjava naša sugovornica.

Realna je opasnost da će pojedini dijelovi Hrvatske ostati pusti

Ističe kako je **rizik od siromaštva** u ruralnim sredinama još uvijek za 25 posto veći nego u ostalim područjima Hrvatske, a u Strategiji poljoprivrede do 2030. položaj žena, smanjivanje siromaštva i socijalne isključenosti kao i skrb o ranjivim skupinama u ruralnim područjima nije naveden kao prioritet.

"Postoji realna opasnost da će pojedini dijelovi naše zemlje ostati pusti. Nažalost, mnogi postupci HDZ-ove Vlade upućuju na to da im nisu interes mali i srednji poljoprivrednici, koji su okosnica proizvodnje i života u ruralnim sredinama u EU, već samo veliki koji će postati još veći i moćniji", tvrdi profesorica Vukobratović.

SDP-ov Savjet za poljoprivredu i hranu će predložiti da se aktivnosti poljoprivrednih gospodarstava usmjere na proširenje opsega djelatnosti uz učinkovitije korištenje svih potencijala i na stvaranje proizvoda dodane vrijednosti.

Voditeljica SDP-ova Savjeta za poljoprivredu, Marija Vukobratović (Foto: Marko Lukunic/PIXSELL)

Smatraju da je očuvan krajolik u simbiozi s gastronomskim turizmom prilika za obalni, ali i **kontinentalni turizam** u mnogim ruralnim sredinama. Dopunske djelatnosti mogu značajno utjecati na povećanje i stabilnost prihoda poljoprivrednih gospodarstava. Prilike se otvaraju i u području zdravstvenog turizma kao apiterapija ili aromaterapija, ali i brojnim drugim. Uvjereni su kako Hrvatska ima velik potencijal i mogućnosti za snažan razvoj zelene energije prije svega u ruralnim područjima.

"Potrebna je odgovarajuća podrška dovoljnog broja edukatora i savjetnika iz javnog i privatnog sektora mladim poljoprivrednicima, ali i ostalim koji to žele, jer su skloniji ulagati i proizvoditi visokokvalitetne, sigurne i netradicionalne prehrambene proizvode", napominje.

Dodaje kako će u tim okolnostima hrabriji riskirati i stvarati alternativne poljoprivredno-prehrambene mreže (npr. lokani programi certificiranja) i inovativne poslovne modele (npr. ekološki prihvatljivi postupci).

"Svakom je najbitnije da sebi i svojoj obitelji može stvoriti sigurnu egzistenciju. Kad će to imati, većina će rado ostati na selu", zaključuje Marija Vukobratović.

* Novinarski projekt "Može li koncept Pametna sela vratiti život i prosperitet ruralnom području" realiziran je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.